

فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه‌گذاری
دوره ۱۳ / شماره ۳ (پیاپی ۵۱) / پاییز ۱۴۰۳
صفحه ۲۵۵ تا ۲۷۸

تحلیل محتوای پژوهش‌های مدیریت ریسک مالی در بانک‌های ایران

سیدمحمدرضا میری لواسانی

استادیار، دانشکده منابع طبیعی و محیط‌زیست، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.
mohammadreza.mirilavasani@gmail.com

هانیه نیکومرام

استادیار، دانشکده منابع طبیعی و محیط‌زیست، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران
hani.nikoo@gmail.com

محمد خادمیان

دانشجوی دکتری حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قزوین، قزوین، ایران
m.kh399@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۱۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۶/۲۹

چکیده

پژوهش حاضر به تحلیل محتوای مطالعات مدیریت ریسک مالی در بانک‌های ایران می‌پردازد. ارائه چارچوب مفهومی، ایجاد بانک اطلاعاتی و ارائه تصویری جامع از وضعیت فعلی پژوهش‌های مذکور هدف اصلی پژوهش می‌باشد. پژوهش حاضر کاربردی، مروری و گذشته‌نگر است و داده‌ها به روش اسنادکاوی گردآوری شده‌اند. جامعه آماری پژوهش شامل ۵۰۹ مقاله می‌باشد که در نشریه‌های علمی پژوهشی و علمی ترویجی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بین سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۷ به چاپ رسیده‌اند. این پژوهش با رویکرد توصیفی و تحلیل محتوا یک مدل مفهومی برای مطالعات ریسک بانکی ارائه می‌کند. محتوای پژوهش براساس تحلیل نشریه‌ها، سیر زمانی، واژگان کلیدی، ادبیات موضوعی، اهداف، نحوه جمع‌آوری داده‌ها، ابزارهای تحلیل، مدل‌های ارزیابی، متغیرهای تحقیق، آزمون‌های آماری و گرایش‌های موضوعی در پژوهش‌های پیشین بررسی و تحلیل گردیده است. ریسک اعتباری، هدف کاربردی، تحلیل همبستگی، روش آرشویی، نرم‌افزار ایویوز، روش آماری، آزمون رگرسیون، متغیر وابسته احتمال نکول و متغیر مستقل نرخ بهره بیش‌ترین فراوانی را در مقاله‌ها داشته‌اند. تحریم، هنجارهای فردی و اجتماعی، ارزش‌ها و تمایلات فرهنگی، شرایط اقلیمی و جغرافیایی، اخلاق، دینداری و ارزش‌های خانوادگی که ممکن است در بروز ریسک موثر باشند، در محتوای مقاله‌ها یافت نگردید.

واژه‌های کلیدی: تحلیل محتوا، نوع‌شناسی، مدیریت ریسک، ریسک اعتباری، ریسک بازار، ریسک نقدینگی.

۱- مقدمه

به دنبال وقوع بحران‌های مالی در دهه‌های ۸۰ و ۹۰ میلادی و بعد از ورشکستگی چند بانک در ایالات متحده بین سال‌های ۱۹۷۱ تا ۱۹۷۲، اندیشه ضرورت توجه به مدیریت ریسک و پژوهش‌های آن در نظام مالی و بانکی دنیا مطرح گردید. مدیریت ریسک از اواسط دهه ۱۹۹۰ به صورت منظم و حرفه‌ای شکل گرفت (Power, 2004; 4). در ایران نیز طی چندسال اخیر، تحقیقات مدیریت ریسک مورد توجه قرار گرفته و در این پژوهش، مطالعات مدیریت ریسک مالی در بانکداری ایران مرور می‌شود. مرور مطالعات گذشته موجب افزایش اطلاعات درباره یافته‌ها، کاربرد نتایج و اهمیت آن‌ها می‌شود. از طرفی، مطالعه مروری برای آگاهی از پژوهش‌های گذشته و ایجاد نگرش برای تحقیقات آتی ضروری است. تحقیقات مروری، نقاط قوت کلیدی مطالعات گذشته را مشخص می‌کند و نقشه محتوای مطالعات را نشان می‌دهد (Petticrew & Roberts, 2006; 34). تحلیل محتوا به دلیل این که یک تجزیه و تحلیل عمیق از کارهای تحقیقاتی انجام شده در یک حوزه خاص ارائه و موجب سازمان‌دهی دانش می‌شود، از اهمیت فراوانی برخوردار است. تحقیقات مروری کمک می‌کند اطلاعات مربوط به مطالعات گذشته الویت‌بندی و سازماندهی شوند. روش تجزیه و تحلیل محتوا که از پرکاربردترین و مهم‌ترین روش‌های پژوهش در علوم- انسانی و اجتماعی است، روش‌شناسی استاندارد برای مطالعه محتوای مطالب به‌شمار می‌رود (ساعی و همکاران، ۱۳۹۴؛ ۲۰۸). تحلیل محتوا، مانند سایر روش‌های تحقیق، ابتدا سوالات پژوهش را مشخص و براساس آن به جستجو و تحلیل متون مرتبط می‌پردازد، سپس با استفاده از یک رویکرد نظام‌مند، ضمن پاسخ مناسب به سوال‌های تحقیق، بینش‌های نوین و تصویری جامع از پژوهش‌ها در یک زمینه خاص را فراهم می‌نماید. در پژوهش‌های مروری، نویسندگان این مقاله‌ها به نکات اصلی و خلاصه مقاله‌های دیگر می‌پردازند و جهت‌گیری پژوهش‌های آتی را نشان می‌دهند (وفائیان و منصوریان، ۱۳۹۳؛ ۸۶). پژوهش سوانسون (۱۹۷۶) نشان داد به منظور انتشار مطالعات مروری، سرمایه‌گذاری‌های شایان توجهی صورت می‌گیرد (ناطق و همکاران، ۱۳۹۷؛ ۱۶۲). پژوهش حاضر و مطالعه آن از پنج جنبه دارای اهمیت و ضروری به نظر می‌رسد.

- ۱-۱. تلاش می‌کند، پژوهش‌های ریسک بانکی را سازماندهی نماید.
- ۲-۱. نشان می‌دهد، محققین تاکنون بر روی چه موضوعاتی کار کرده‌اند.
- ۳-۱. مشخص می‌شود، در چه زمینه‌هایی به تحقیق بیشتر نیاز می‌باشد.
- ۴-۱. ابعاد روان‌شناختی و چارچوب مفهومی پژوهش‌ها مشخص می‌شود.
- ۵-۱. نگرشی روشن برای تحقیقات آتی پژوهش‌گران فراهم می‌کند.

در ایران مطالعه جامعی در خصوص پژوهش‌های مدیریت ریسک به ویژه در نظام بانکداری انجام نشده است. از طرفی منبع اطلاعاتی که نشان دهد، زمینه‌های پژوهش ریسک در نظام بانکداری چیست و محققان به چه موضوعاتی بیشتر و کم‌تر توجه کرده‌اند، اطلاعاتی وجود ندارد. در این پژوهش مطالعات صورت گرفته در زمینه ریسک اعتباری، ریسک بازار و ریسک نقدینگی مرور و تحلیل می‌شوند. هدف اصلی پژوهش ارائه چارچوب مفهومی، بانک اطلاعاتی و تصویری جامع از وضعیت فعلی پژوهش‌های ریسک در نظام بانکداری ایران می‌باشد. پژوهش

حاضر از این جهت که ابعاد روان‌شناختی و چارچوب مفهومی تحقیقات گذشته را مشخص می‌کند و زمینه‌های تحقیقاتی نوظهور آتی را فراهم می‌نماید، دارای دانش‌افزایی، خلاقیت و نوآوری است.

۲- مبانی نظری پژوهش

در این بخش به منظور بررسی ادبیات پژوهش، برخی از تحقیقات خارجی و داخلی که در خصوص موضوع پژوهش به مطالعه پرداخته‌اند، ارائه می‌شود.

۲-۱- مروری بر پژوهش‌های خارجی

ارزیابی و مدیریت ریسک در حدود ۳۰ تا ۴۰ سال پیش به‌عنوان یک حوزه علمی ایجاد گردید (Aven, 2016; 1). خانبویی و بولماکول (۲۰۲۰) با مروری بر تاریخچه مدیریت ریسک در بانک‌ها، به جرم‌های سایبری و امنیت داده‌ها به عنوان ابعاد جدید در ریسک دیجیتال اشاره می‌کنند و از این طریق نقشه راه مدیریت ریسک در فضای دیجیتال را در بانک‌ها ترسیم می‌کنند. کومار و همکاران (۲۰۱۱) با مرور اجمالی مطالعات حوزه مدیریت ریسک شاخصی کمی برای مدیریت ریسک اعتباری با توجه به شاخص‌های معرفی شده توسط بانک مرکزی هند همت گماشت و با استفاده از این شاخص میزان بلوغ بانک‌های کشور هند را اندازه‌گیری نمودند (Kumar & et al, 2011). گریونینگ و براجویک (۲۰۰۹) در تحقیقی انواع مختلف استراتژی‌های مدیریت ریسک بانک‌ها را مورد مطالعه قرار دادند. آن‌ها در این مطالعه، استراتژی‌های مدیریت ریسک شامل مدیریت و پایش ریسک سیستم‌های اطلاعاتی، استقرار کنترل‌های داخلی مناسب، ارزیابی و تحلیل و دسته‌بندی ریسک‌ها، شناسایی و اندازه‌گیری ریسک خاص و توسعه سیاست‌هایی برای کاهش ریسک را شناسایی و طبقه‌بندی کردند (ثقفی و همکاران، ۱۳۹۶؛ ۵۸). موحان (۲۰۰۸) در تحقیق خود چارچوب جامعی برای تبیین ماهیت ریسک و مدیریت ریسک ارائه نموده است (Mohan, 2000). سولومون و همکاران (۲۰۰۰) مدیریت ریسک شرکتی را بررسی کردند، آن‌ها با استفاده از رویکرد توصیفی به ارائه طبقه‌بندی از موضوعات مدیریت ریسک شرکت‌ها پرداختند (Solomon & et al, 2000). سیسمون (۱۹۹۸) و استالز (۱۹۹۹) مطالعات تجربی و مروری زیادی را در مورد رفتار مدیریت ریسک شرکت‌ها بررسی کردند (ثقفی و همکاران، ۱۳۹۶؛ ۵۷).

۲-۲- مروری بر پژوهش‌های داخلی

زاویه و فکری (۱۳۹۳) در تحقیقی با عنوان مروری بر پژوهش‌های انجام شده در زمینه مدیریت ریسک، اهمیت و ضرورت مدیریت ریسک در ساختارها و فرآیندهای مختلف را بررسی و طبقه‌بندی کردند. خطابخش و همکاران (۱۳۹۹) در تحقیقی به مرور الگوهای الویت بندی راهکارهای کنترل ریسک پرداختند و یک چارچوب مفهومی جدید ارائه نمودند. آن‌ها در این مطالعه با ارائه یک چارچوب مفهومی که برگرفته از الگوهای رایج اولویت بندی و دسته بندی راهکارهای کنترل ریسک می‌باشد، سعی نمودند، روشی کاربردی و جامع با توجه به معیارهای کلیدی درگیر در فرایند ارزیابی راهکارهای کنترل ریسک پیشنهاد نمایند. خواجه‌پور (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان مروری بر مطالعات نوین مدیریت ریسک در ایران، مطالعات انجام‌شده در زمینه‌های مختلف مدیریت ریسک را

تقسیم‌بندی کرده است. در این تحقیق، مدیریت ریسک در حوزه‌هایی نظیر مدیریت پروژه، موسسه‌های مالی و بانک‌ها، بورس و اوراق بهادار، کشاورزی و محیط‌زیست بیش‌ترین تعداد مطالعات را به خود اختصاص داده است. عباس‌زاده و همکاران (۱۳۹۳) با مروری بر ادبیات ریسک نقدینگی، ابزارها و تکنیک‌ها و سیاست‌های خاص و نظام نظارتی کارآمد را برای ارایه خدمات در جهت توسعه، پیشنهاد کردند. طبق مطالعه و بررسی‌های انجام‌شده، پژوهش‌های مدیریت ریسک در ایران سابقه طولانی ندارد و به همین علت مطالعات چندانی درباره چارچوب مفهومی و گرایش‌های موضوعی مدیریت ریسک به ویژه مدیریت ریسک در زمینه بانکداری انجام نشده است. پژوهش در خصوص مدیریت ریسک در ایران به سال ۱۳۸۵ برمی‌گردد (خواججه‌پور، ۱۳۹۶؛ ۲). این پژوهش می‌تواند گام مؤثری برای ترغیب محققان در انجام مطالعات مروری و نقش‌فزاینده‌ای در رشد دانش و انتقال اطلاعات مربوط در این زمینه ایجاد نماید.

۳- روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از منظر هدف یک پژوهش کاربردی، از منظر فرآیند اجرا یک پژوهش کیفی، از منظر نوع و ماهیت یک پژوهش مروری، از لحاظ زمان یک پژوهش گذشته‌نگر و از نظر جمع‌آوری اطلاعات، کتابخانه‌ای و اسنادکاوی است و شیوه شناخت آن تحلیلی توصیفی می‌باشد. مطالعات انجام‌شده مبتنی بر تحلیل محتوا و با رویکرد توصیفی (آنچه هست و نه آنچه باید باشد) تحلیل و نتیجه‌گیری شده است. این نحوه گردآوری داده‌ها به تحلیل اسنادی نیز معروف است (شورکایی و همکاران، ۱۳۹۰؛ ۱۴۹). در این پژوهش برای شناسایی، طبقه‌بندی و درک اطلاعات مقاله‌های جمع‌آوری شده از آمار توصیفی ساده به صورت فراوانی و نمودارهای ستونی استفاده شده است. در این نوع پژوهش، پژوهش‌گر لزوماً به دنبال آزمون فرضیه نیست، بلکه به تشریح و توصیف وقایع و آنچه که در جریان است و واقعیت دارد، می‌پردازد (بنی‌مهد و همکاران، ۱۳۹۷؛ ۴۸).

جدول (۱): گام‌ها، فرآیندها و روش‌شناسی پژوهش

گام	فرآیند	اجرا
اول	انتخاب هدف و موضوع	کیفی و توصیفی
دوم	جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات	اسنادکاوی و کتابخانه‌ای
سوم	استخراج مولفه‌ها	تحلیل محتوا
چهارم	تحلیل مفاهیم	نوع‌شناسی
پنجم	مدل و چارچوب مفهومی	نگاشت مفهومی

۳-۱- جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری پژوهش شامل مقاله‌های مدیریت ریسک مالی در بانکداری است که در تعداد بیش از ۳۰ نشریه علمی‌پژوهشی و علمی‌ترویجی مورد تایید وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به چاپ رسیده‌اند. جامعه آماری به

تعداد افراد، اشیاء و پدیده‌هایی گفته می‌شود که در یک ویژگی مشترک هستند (حسینی، ۱۳۸۲؛ ۱۳). دوره زمانی پژوهش ابتدای فروردین ۱۳۸۴ تا پایان اسفند ۱۳۹۷ می‌باشد. علت انتخاب این بازه زمانی، شروع فعالیت‌های اصلی و عمده پژوهش‌های مدیریت ریسک در این دوره بوده است. طبق بررسی صورت‌گرفته در مجموع ۵۰۹ مقاله در حوزه مدیریت ریسک مالی شامل ریسک اعتباری، ریسک بازار و ریسک نقدینگی جمع‌آوری گردید. اما برای اطمینان از کیفیت مقاله‌ها، آن دسته از مقاله‌هایی که دارای رتبه علمی پژوهشی و علمی ترویجی نبودند از جامعه آماری پژوهش حذف و در نهایت تعداد ۴۲۹ مقاله به شرح جدول (۲) برای بررسی، تحلیل و نتیجه‌گیری باقی ماند.

جدول (۲): تعداد و درصد مقاله‌ها به تفکیک نوع مقاله

ردیف	موضوع	تعداد مقاله	سهم هر مقاله
۱	ریسک اعتباری	۱۶۷	۳۸.۹۲٪
۲	ریسک بازار	۱۴۶	۳۴.۰۳٪
۳	ریسک نقدینگی	۱۱۶	۲۷.۰۵٪
۴	جمع کل مقاله‌ها	۴۲۹	۱۰۰٪

۳-۲- تجزیه و تحلیل داده‌ها

به منظور تحلیل محتوای مقاله‌ها، ابتدا سه واژه اصلی و کلیدی شامل بانک، بانکداری و ریسک در عنوان، چکیده و کلیدواژه مقاله‌های چاپ‌شده در تارنمای مجله‌ها و نشریه‌های علمی معتبر جستجو شد. از سوی دیگر، چون این احتمال وجود داشت که سه واژه یادشده در عنوان، چکیده و کلیدواژه مقاله‌ها استفاده نشده و یا کم‌تر مورد استفاده قرار گرفته باشد، ماهیت مقاله‌ها در نشریه‌ها به صورت چشمی نیز بررسی شد و مقاله‌های مرتبط با مدیریت ریسک بانکی که در نتیجه جستجوی این سه واژه شناسایی نشده بودند به داده‌های پژوهش اضافه گردید. برای اطمینان از کامل بودن مقاله‌ها به منابع مقاله‌های استخراج شده نیز مراجعه شد و از این طریق با بررسی منابع ارجاع داده‌شده در متن و انتهای مقاله‌ها به مقاله‌ها به مقاله‌های جدیدی دسترسی حاصل شد. پژوهش‌گران برای اطمینان از کامل بودن مقاله‌ها به منابع مقاله‌های استخراج شده مراجعه و از این طریق با بررسی منابع ارجاع داده‌شده در متن و انتهای مقاله‌ها به مقاله‌های جدیدی دسترسی و به نوعی با اشیاع منابع (پایایی) روبرو شده‌اند (صادقی و همکاران، ۱۳۹۴؛ ۱۱۴). در این پژوهش برای تحلیل داده‌ها از نرم افزار اکسل استفاده و مطالب سازمان‌دهی شده است.

۳-۳- نوع‌شناسی پژوهش

نوع‌شناسی به درک روابط بین موضوعات پژوهش و شناخت نحوه تکامل این موضوعات در طی زمان کمک بسزایی می‌کند. تحلیل محتوا، نوعی از تجزیه و تحلیل نوع‌شناسی و واژه‌ای است که برای طبقه‌بندی به کار می‌رود. بررسی تمام زمینه‌های تحقیقاتی در خصوص مدیریت ریسک به دلیل پیچیدگی‌های آن کار دشواری است و می‌توان این بررسی را از طریق نوع‌شناسی مطالعات انجام داد. هدف از این‌گونه مطالعه، ترسیم تصویر کلی برای درک بهتر مطالعاتی است که تاکنون انجام شده است (ساعی و همکاران، ۱۳۹۴؛ ۲۰۶). نوع‌شناسی در این پژوهش

بر اساس تحلیل نشریه‌ها و مجله‌های علمی، سیر زمانی و توزیع مقاله‌های چاپ شده، واژگان کلیدی پرتکرار، رویکرد پیشینه و ادبیات موضوعی، اهداف مورد استفاده، روش‌های شناخت، روش‌های جمع‌آوری داده‌ها، ابزارهای تجزیه و تحلیل، روش‌ها و مدل‌های ارزیابی ریسک، متغیرهای وابسته و مستقل، آزمون‌های آماری مورد استفاده و چارچوب مفهومی و گرایش‌های موضوعی پژوهش‌های پیشین طبقه‌بندی گردیده است.

۴- یافته‌های پژوهش

۴-۱- فهرست مجله‌ها و نشریه‌ها

عنوان مجله‌ها و نشریه‌هایی که در بازه زمانی پژوهش مجموعاً به چاپ ۸ مقاله یا بیش‌تر از ۸ مقاله در زمینه مدیریت ریسک مالی بانکی اقدام نموده‌اند، در جدول (۳) ارائه شده است. در خصوص نشریه‌هایی که در این بازه زمانی کم‌تر از ۸ مقاله منتشر کرده‌اند، در بخش سایر موارد ارائه می‌شود. تحلیل محتوای تولیدات علمی، دسته‌بندی موضوعی آن‌ها و شناخت نوع مطالب منتشرشده در نشریه‌های تخصصی برای دسترسی سریع و آسان به اطلاعات، ضروری است (ساعی و همکاران، ۱۳۹۴؛ ۲۰۵). با توجه به این ویژگی‌ها، مجلات علمی تخصصی یکی از کانال‌های برقراری ارتباطات علمی‌اند که با استفاده از زبان ویژه علمی، پژوهش‌گران و دست‌اندرکاران فعالیت‌های علمی را از جدیدترین و معتبرترین دستاوردهای علمی و پژوهشی آگاه نموده و نظر به سرعت انتشار و ادواری بودن آن‌ها نقش و کارکرد ویژه‌ای در فرآیند اطلاع‌رسانی علمی ایفاء می‌کنند و به‌عنوان یکی از شاخص‌های توسعه یافتگی علمی محسوب می‌شوند (رهنمای‌رودپشتی و همکاران، ۱۳۹۱؛ ۱۲۳).

جدول (۳): مقاله‌ها و نشریه‌های منتشرکننده در بازه زمانی پژوهش

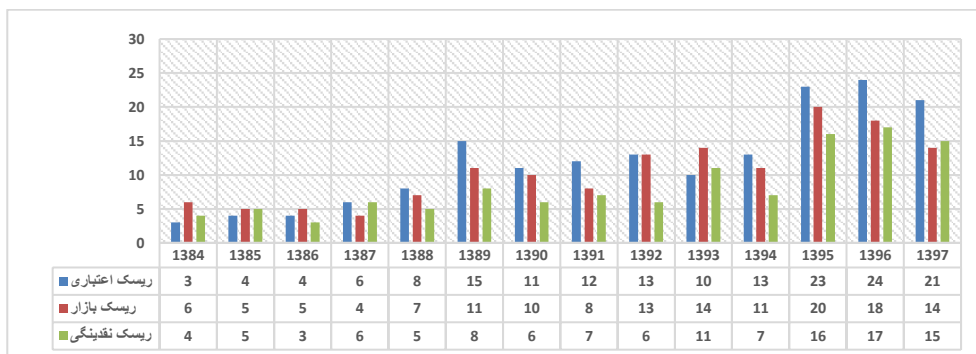
نشریه/موضوع	ریسک اعتباری	ریسک بازار	ریسک نقدینگی	جمع	درصد
پژوهش‌های پولی‌بانکی	۱۲	۱۷	۱۰	۳۹	۹۰۹
پژوهش‌نامه اقتصادی	۱۳	۹	۵	۲۷	۶۲۹
دانش سرمایه‌گذاری	۹	۱۲	۶	۲۷	۶۲۹
جستارهای اقتصادی	۴	۸	۸	۲۰	۴۶۶
مدلسازی اقتصادی	۴	۹	۶	۱۹	۴۴۳
اقتصاد مالی	۱۱	۲	۴	۱۷	۳۹۶
مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار	۵	۷	۵	۱۷	۳۹۶
مطالعات مالی بانکداری اسلامی	۹	۳	۴	۱۶	۳۷۳
تحقیقات مالی	۴	۶	۵	۱۵	۳۴۹
پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی	۴	۷	۳	۱۴	۳۲۶
اقتصاد اسلامی	۵	۵	۴	۱۴	۳۲۶
تحقیقات اقتصادی	۴	۷	۲	۱۳	۳۰۳

نشریه/موضوع	ریسک اعتباری	ریسک بازار	ریسک نقدینگی	جمع	درصد
اقتصاد و بانکداری اسلامی	۵	۱	۶	۱۲	۲.۸۰
پژوهش‌های اقتصادی ایران	۴	۵	۰	۹	۲.۱۰
دانش مالی تحلیل اوراق بهادار	۵	۲	۱	۸	۱.۸۶
تحقیقات مالی اسلامی	۶	۲	۰	۸	۱.۸۶
اقتصاد مالی، پولی	۴	۱	۳	۸	۱.۸۶
برنامه‌ریزی و بودجه	۴	۱	۳	۸	۱.۸۶
مدیریت دارایی و تامین مالی	۳	۴	۱	۸	۱.۸۶
سایر موارد	۵۲	۳۸	۴۰	۱۳۰	۳۰.۳۰
جمع کل و درصد مقاله‌ها	۱۶۷	۱۴۶	۱۱۶	۴۲۹	۱۰۰

نشریه پژوهش‌های پولی‌بانکی با تعداد ۳۹ مقاله، پژوهش‌نامه اقتصادی ۲۷ مقاله و دانش سرمایه‌گذاری ۲۷ مقاله بیش‌ترین تعداد مقاله‌های مربوط به مدیریت ریسک مالی در بانکداری را به چاپ رسانده‌اند. براین اساس ۳ نشریه پژوهش‌های پولی‌بانکی، پژوهش‌نامه اقتصادی و دانش سرمایه‌گذاری به منزله نشریه‌های پیشگام در چاپ مقاله‌های مدیریت ریسک مالی در بانکداری ایران محسوب می‌شوند.

۲-۴- سیر زمانی و توزیع فراوانی مقاله‌ها

نمودار (۲) روند زمانی و توزیع فراوانی مقاله‌های منتشرشده در زمینه مدیریت ریسک مالی را به تفکیک هر حوزه تحقیقاتی نشان می‌دهد. پژوهش‌های مدیریت ریسک بانکی در طی زمان، روند رو به رشدی داشته‌اند. پژوهش‌های انجام شده در زمینه ریسک اعتباری بخش وسیعی از مطالعات پیشین را به خود اختصاص داده و تنوع موضوعات مشاهده شده در این بخش به مراتب بیش‌تر از سایر بخش‌ها می‌باشد. ریسک اعتباری قدیمی‌ترین و مهم‌ترین ریسک بانک‌ها محسوب می‌شود، به همین جهت گستره وسیعی از منابع به این ریسک پرداخته‌اند (تقفی و همکاران، ۱۳۹۶؛ ۵۷). براساس توزیع فراوانی مقاله‌ها در طی بازه زمانی پژوهش، بیش‌ترین مقاله‌های چاپ شده مربوط به سال ۱۳۹۶ با ۵۹ مقاله و کم‌ترین مقاله‌های منتشرشده مربوط به سال ۱۳۸۶ با ۱۲ مقاله می‌باشد. طبق بررسی انجام شده، در میان ۱۶۷ مقاله ریسک اعتباری، کم‌ترین مقاله چاپ شده مربوط به سال ۱۳۸۴ (۳ مقاله) و بیش‌ترین هم مربوط به سال ۱۳۹۶ (۲۴ مقاله) می‌باشد. در میان ۱۴۶ مقاله ریسک بازار، کم‌ترین مقاله چاپ شده مربوط به سال ۱۳۸۵ (۵ مقاله) و بیش‌ترین هم مربوط به سال ۱۳۹۵ (۲۰ مقاله) می‌باشد. همچنین از بین ۱۱۶ مقاله ریسک نقدینگی کم‌ترین مقاله چاپ شده مربوط به سال ۱۳۸۶ (۳ مقاله) و بیش‌ترین مقاله نیز مربوط به سال ۱۳۹۶ (۱۷ مقاله) می‌باشد.

نمودار (۱): سیر زمانی و توزیع فراوانی مقاله‌های چاپ شده در بازه زمانی پژوهش

۳-۴- واژگان کلیدی پرکاربرد و پرتکرار

واژگان کلیدی پژوهش، به منظور جستجو، یافتن سریع و دیده‌شدن مقاله توسط پژوهش‌گران دارای اهمیت می‌باشد. برای دیده‌شدن مقاله و افزایش ارجاع‌دهی توسط محققان و پژوهشگران، استفاده از واژگان کلیدی موثر است. در این پژوهش برای بررسی واژگان کلیدی، پس از تفکیک کل دوره پژوهش به دوره‌های دوساله، واژه‌های کلیدی پرکاربرد به شرطی که بیش از یک بار استفاده شده باشد، بر اساس نوع ریسک مشخص گردید. سپس پنج واژه کلیدی پرتکرار که طی دوره زمانی پژوهش در کلیه مقاله‌ها بیش‌تر مورد استفاده قرار گرفته‌اند، تعیین گردید. تفکیک واژگان کلیدی به دوره‌های دوساله، تجزیه و تحلیل گرایش‌ها را طی هفت دوره متفاوت فراهم می‌کند و چشم‌انداز جامعی از تحقیقات مدیریت ریسک مالی را فراهم می‌کند.

جدول (۴) واژه‌های کلیدی پرتکرار در پژوهش‌های مدیریت ریسک مالی در بازه زمانی پژوهش

سال پژوهش	تعداد مقاله	درصد	کلید واژه‌های پرتکرار
۱۳۸۴-۱۳۸۵	۲۷	۶.۲۹	ریسک اعتباری، تسهیلات بانکی، مدیریت ریسک، قیمت سهام، بازده سهام، نرخ سود، نرخ بهره، سرمایه‌گذاری، سودآوری، نرخ بهره، سپرده بانکی، سود بانکی، کارایی
۱۳۸۶-۱۳۸۷	۲۸	۶.۵۳	ریسک اعتباری، تسهیلات بانکی، بانکداری اسلامی، مدیریت ریسک، سرمایه - گذاری، نرخ سود، نرخ بهره، نرخ ارز، بانکداری، دارایی و بدهی، ریسک نقدینگی، ریسک
۱۳۸۸-۱۳۸۹	۵۴	۱۲.۵۹	ریسک اعتباری، متغیرهای اقتصادکلان، ریسک نکول، مطالبات معوق، رتبه‌بندی اعتباری، ارزش در معرض خطر، نرخ ارز، نرخ سود، بازده سهام، نرخ بهره، ریسک نقدینگی، مدیریت ریسک، سپرده‌های بانکی، داده‌های پانل، سپرده قانونی

سال پژوهش	تعداد مقاله	درصد	کلید واژه‌های پرتکرار
۱۳۹۰-۱۳۹۱	۵۴	۱۲.۵۹	تسهیلات بانکی، احتمال نکول، ریسک اعتباری، نرخ سود بانکی، مدیریت ریسک، بحران مالی، رقابت بانکی، بازده سهام، بانکداری اسلامی، نقدینگی، ریسک، ریسک نقدینگی، مدیریت ریسک نقدینگی
۱۳۹۲-۱۳۹۳	۶۷	۱۵.۶۲	ریسک اعتباری، احتمال نکول، اعتبارسنجی، نکول تسهیلات، مطالبات معوق، بازده سهام، نرخ ارز، نرخ بهره، نظام بانکی، ارزش در معرض خطر، ریسک سیستمی، ریسک نقدینگی، دارایی و بدهی، داده‌های پانل، مدیریت ریسک
۱۳۹۴-۱۳۹۵	۹۰	۲۰.۹۸	مطالبات غیرجاری، متغیرهای اقتصاد کلان، بانک‌های تجاری، رتبه‌بندی اعتباری، ارزش در معرض خطر، کفایت سرمایه، ثبات مالی، رقابت بانکی، بانکداری اسلامی، داده‌های پانل، سپرده‌های بانکی، نقدینگی، سودآوری
۱۳۹۶-۱۳۹۷	۱۰۹	۲۵.۴۰	ریسک اعتباری، مطالبات غیرجاری، تسهیلات بانکی، احتمال نکول، داده‌های پانل، ریسک، ارزش در معرض خطر، بحران مالی، بازده سهام، ریسک ارز، بانکداری اسلامی، ریسک نقدینگی، سپرده‌بانکی، دارایی و بدهی، متغیرهای - اقتصاد کلان

جدول (۴) واژه‌های کلیدی پرتکرار که طی بازه زمانی پژوهش بیش از ۳ مرتبه در مقاله‌ها تکرار شده‌اند را نشان می‌دهد. بدین ترتیب بیش‌ترین تکرار واژگان کلیدی در مقاله‌های ریسک اعتباری شامل مطالبات غیرجاری و معوق، احتمال نکول، تسهیلات بانکی، ریسک اعتباری و متغیرهای اقتصاد کلان، در مقاله‌های ریسک بازار شامل ارزش در معرض خطر، بازده سهام، نرخ بهره و نرخ ارز و در مقاله‌های ریسک نقدینگی واژه‌های کلیدی ریسک نقدینگی، سپرده‌های بانکی، مدیریت دارایی و بدهی، متغیرهای اقتصاد کلان مشاهده گردید.

رویکرد پیشینه و ادبیات موضوعی

موفقیت مدیریت ریسک در بانک‌ها به اقدامات و سیاست‌ها، ارزیابی و کمی‌سازی و عملکرد مدیریت ریسک بستگی زیادی دارد. از این رو کارایی و اثربخشی مدیریت ریسک از طریق زیربناها و تمهیدات مرتبط با برقراری، پیاده‌سازی، بهره‌برداری، پایش، بازنگری و بهبود مستمر ریسک‌های شناسایی شده حاصل می‌شود. در این راستا و با توجه به مطالعه پیشینه و ادبیات موضوعی مقاله‌ها، می‌توان پژوهش‌های ریسک را به سه دسته کلی طبقه‌بندی نمود.

۴-۱-۴. دسته اول به اقدامات و سیاست‌های مدیریت ریسک (تبیین ریسک) پرداخته‌اند. موحان (۲۰۰۷) این امر مستلزم چارچوب جامعی برای تبیین ماهیت ریسک و مدیریت ریسک است (ثقفی و همکاران، ۱۳۹۶؛ ۵۸). نهادهای نظارتی مثل بانک مرکزی در این زمینه اقدام به انتشار گزارش‌هایی نظیر اصول مدیریت ریسک و ابلاغ به شبکه بانکی نموده‌اند.

۴-۲-۴. دسته دوم به ارزیابی و کمی‌سازی ریسک (تکنیک ریسک) پرداخته‌اند. بازیل و اریسنی (۲۰۰۲) چارچوبی برای ارزیابی شیوه‌های مدیریت ریسک در یک سازمان پیشنهاد دادند (ثقفی و همکاران، ۱۳۹۶؛ ۵۸).

۳-۴-۳. دسته سوم به تحقیق درباره عملکرد مدیریت ریسک (اثربخشی ریسک) پرداخته‌اند. در این زمینه بیش‌تر تحقیقات به بررسی تاثیر ایجاد نظام مدیریت ریسک بر عملکرد بانک از لحاظ سودآوری پرداخته‌اند. ایبی و همکاران (۲۰۱۲) ارتباط مدیریت ریسک و عملکرد بانک‌ها طی بحران اعتباری ۲۰۰۷ را بررسی کرده‌اند (ثقفی و همکاران، ۱۳۹۶؛ ۶۰). در ایران به بررسی تاثیر ریسک‌های اعتباری، عملیاتی و نقدینگی بر کارایی نظام بانکی می‌توان اشاره نمود.

با توجه به بررسی تحقیقات در زمینه مدیریت ریسک سه سطح تبیین ریسک، تکنیک ریسک، اثربخشی ریسک مشاهده شد، اما بررسی شرایط حاکم بر حرفه مدیریت ریسک در مقاله‌ها مشاهده نگردید.

جدول (۵) سطوح تحقیقاتی در ادبیات موضوعی پژوهش‌های مدیریت ریسک

مدیریت ریسک	۰	شرایط حاکم بر حرفه مدیریت ریسک	سطح (۴)
	۹۹	عملکرد مدیریت ریسک (اثربخشی ریسک)	سطح (۳)
	۲۷۵	ارزیابی و کمی‌سازی ریسک (تکنیک ریسک)	سطح (۲)
	۵۵	اقدامات و سیاست‌های مدیریت ریسک (تبیین ریسک)	سطح (۱)

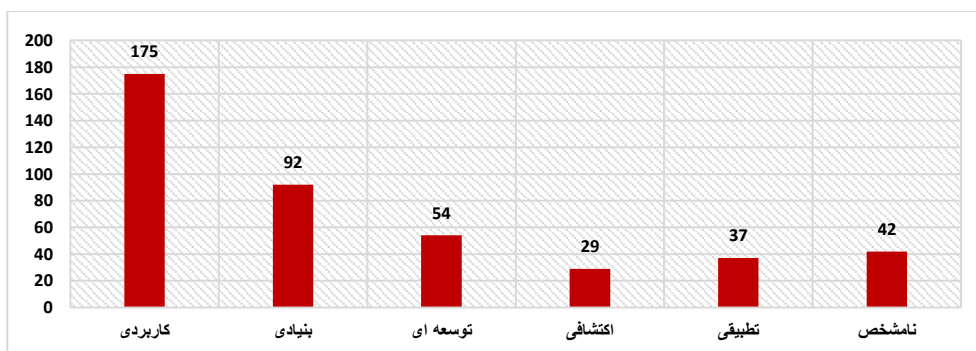
جدول (۵) نشان می‌دهد، اقدامات و سیاست‌های مدیریت ریسک (۱۲.۸۲ درصد)، ارزیابی و کمی‌سازی ریسک (۶۴.۱۰ درصد)، تحقیق درباره عملکرد مدیریت ریسک (۲۳.۰۸ درصد) و سهمی از مطالعات برای شرایط حاکم بر حرفه مدیریت ریسک اختصاص نیافته است. شرایط حاکم بر حرفه مدیریت ریسک نظیر مدت زمان ارزیابی ریسک، رعایت استانداردها، قوانین و مقررات، فناوری اطلاعات، رویکرد تحلیل‌گران و موسسه‌های مدیریت ریسک، دانش و تخصص، سبک مدیریتی، قضاوت، تردید حرفه‌ای، اخلاق و رفتار حرفه‌ای و... می‌باشد که ممکن است در کیفیت گزارش‌های مدیریت ریسک تاثیر قابل توجهی داشته باشند. همکاری و تعامل بیش‌تر پژوهش‌گران با موسسات مدیریت ریسک موجب بهبود شرایط حاکم بر حرفه مدیریت ریسک خواهد شد.

روش‌های تحقیق در پژوهش‌های گذشته

بررسی مقاله‌ها نشان می‌دهد، روش‌های پژوهشی متعددی در مقاله‌ها استفاده شده است. روش پژوهش فرآیندی است که از طریق آن می‌توان درباره ناشناخته به جستجو پرداخت و نسبت به آن شناخت لازم را کسب نمود. در این فرآیند، از چگونگی گردآوری شواهد و داده‌ها و تبدیل آن‌ها به یافته‌ها تحت عنوان روش‌شناسی یاد می‌شود. اولین گام برای انجام یک تحقیق، آگاهی از روش‌شناسی تحقیق است (دیانتی، ۱۳۹۷؛ ۲۳). پس نتایج حاصل از تقسیم‌بندی روش‌های پژوهش برای پژوهش‌گران و گروه‌های مختلف می‌تواند مفید واقع شود. اهداف، روش‌های شناخت، نحوه گردآوری داده‌ها، نوع داده‌های مورد استفاده و ابزارهای تجزیه و تحلیل داده‌ها به انحاء مختلف در ۴۲۹ مقاله مشاهده و به صورت زیر طبقه‌بندی گردید.

اهداف پژوهش‌ها

بررسی مقاله‌ها نشان داد، پژوهش‌های مدیریت ریسک از لحاظ هدف به ۵ دسته کلی شامل بنیادی، کاربردی، توسعه‌ای، اکتشافی و تطبیقی قابل طبقه‌بندی است. پژوهش‌های بنیادی نتیجه‌گرا یا نظریه‌گرا هستند (دیانتی، ۱۳۹۷؛ ۲۸). پژوهش‌های کاربردی تصمیم‌گرا هستند (بنی‌مهد و همکاران، ۱۳۹۷؛ ۴۲). پژوهش‌های توسعه‌ای، تحقیقات پیشین را توسعه می‌دهند و نقص آن‌ها را برطرف می‌کنند (دیانتی، ۱۳۹۷؛ ۳۰). پژوهش‌های اکتشافی شناسایی و تشریح دیدگاه‌ها و اندیشه‌های پژوهش‌گر است که پیش از این اطلاعاتی درباره آن‌ها وجود نداشته است. در پژوهش تطبیقی، پژوهش‌گر در پی مقایسه دو یا چند پدیده است. برای این منظور باید پدیده‌های مورد نظر به دقت انتخاب و معیارهای لازم برای مقایسه پدیده‌ها مشخص شود.

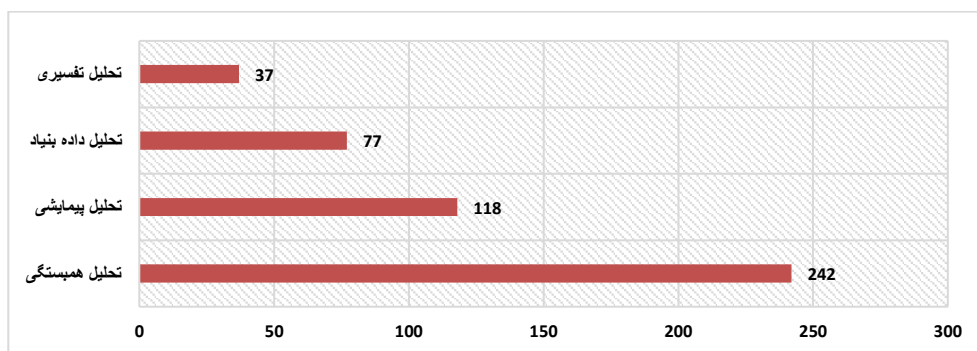
نمودار (۲): توزیع فراوانی اهداف مورد استفاده در پژوهش‌های گذشته

مجموعاً در پژوهش‌های گذشته هدف کاربردی (۴۰.۷۹ درصد)، هدف بنیادی (۲۱.۴۴ درصد)، هدف توسعه‌ای (۱۲.۵۹ درصد)، هدف اکتشافی (۶.۷۶ درصد) و هدف تطبیقی (۸.۶۲ درصد) از پژوهش‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. ۹.۷۹ درصد از کل مقاله‌ها، هدف پژوهش را مشخص نکرده‌اند. بیش‌تر تحقیقات از هدف کاربردی و بنیادی (۶۲.۲۳ درصد) استفاده نموده‌اند.

روش‌های شناخت پژوهش‌ها

تحقیقات مدیریت ریسک از ۴ روش تحلیلی شامل تحلیل همبستگی، پیمایشی، زمینه بنیاد (تئوری زمینه‌ای) و تحلیلی تفسیری برای شناخت پژوهش استفاده نموده‌اند. در روش همبستگی، پژوهش‌گر به دنبال شناسایی برخی از عوامل مهم موثر بر یک پدیده است (بنی‌مهد و همکاران، ۱۳۹۷؛ ۴۸). روش پیمایشی که از طریق نظرخواهی و دریافت پاسخ‌ها به مطالعه نگرش‌ها و باورها و عقاید مردم پرداخته می‌شود. ابزار مورد استفاده در این پژوهش، پرسشنامه و مصاحبه بوده و مشابه اجرای یک نظرسنجی است. صلصالی و همکاران (۱۳۸۶) نظریه داده‌بنیاد یک روش پژوهشی استقرایی و اکتشافی می‌باشد که به پژوهش‌گران در حوزه‌های موضوعی گوناگون امکان می‌دهد به

جای اتکاء به تئوری‌های موجود و از پیش تعریف‌شده، خود به تدوین تئوری اقدام کنند. در روش‌شناسی نظریه زمینه‌بنیاد، کشف یا تولید نظریه بر مبنای حقایق و واقعیت‌های موجود و از طریق جمع‌آوری نظام‌مند داده‌ها و با مدنظر قرار دادن کلیه جوانب مرتبط با موضوع تحقیق صورت می‌گیرد و داده‌های جمع‌آوری شده سیر تکاملی خود را تا رسیدن به تئوری طی می‌کنند (Corbin & Strauss, 2008). در روش تحلیلی تفسیری با استفاده از روش کتابخانه‌ای و از طریق تجزیه و تحلیل‌های منطقی داده‌ها، یافته‌های تحقیق حاصل می‌شوند. این نوع تحقیق بیش‌تر مبتنی بر داده‌های غیر عددی است و برای کشف حوزه‌های اساسی و بنیادی به کار می‌رود که درباره آن‌ها اطلاعات اندکی وجود دارد. تحقیقات کیفی از نوع تحقیقات تفسیری محسوب می‌شوند (دیانتی، ۱۳۹۷؛ ۳۴).

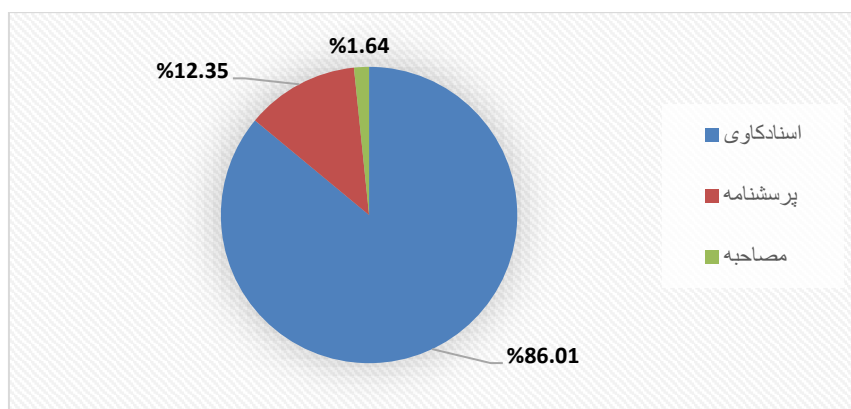
نمودار (۳): توزیع فراوانی روش‌های شناخت در پژوهش‌های گذشته

در پژوهش‌های گذشته تحلیل همبستگی (۵۶.۴۱ درصد)، تحلیل پیمایشی (۲۷.۵۱ درصد)، تحلیل داده بنیاد (۷.۴۶ درصد) و روش تحلیلی تفسیری (۸.۶۲ درصد) سهم پژوهش‌ها را به خود اختصاص داده است. در تحلیل همبستگی بیش‌ترین فراوانی مربوط به رگرسیون، ماتریس همبستگی یا کواریانس، تحلیل عاملی، معادلات ساختاری و سیستم معادلات هم‌زمان می‌باشد. در تحلیل پیمایشی بیش‌تر روش‌های دلفی، رگرسیون خودساخته (لاجیت)، تجزیه و تحلیل عاملی و تحلیل پوششی داده‌ها استفاده شده است. در تحلیل زمینه‌بنیاد نیز روش‌های تبیینی و در روش تحلیلی تفسیری رویدادهای گذشته توصیف شده‌اند.

داده‌ها و روش‌های جمع‌آوری آن‌ها

ابزارهای گوناگونی برای گردآوری داده‌ها مانند مشاهده، مصاحبه، پرسشنامه، مدارک و اسناد وجود دارد. بررسی مقاله‌ها نشان داد، پژوهش‌های مدیریت ریسک عمدتاً از ۳ روش آرشویی (اسنادکاوی)، پرسشنامه و مصاحبه برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده نموده‌اند. سندکاوی به معنای گردآوری داده‌ها و اطلاعات از طریق مراجعه به کتاب‌ها، بانک‌های اطلاعاتی، گزارش‌های مالی و مرور بر پژوهش‌ها است. پرسشنامه مجموعه‌ای از سوالات است که پاسخ‌گوینان به آن‌ها پاسخ داده و پاسخ‌ها معیاری برای محاسبه متغیرها به کار می‌روند (بنی‌مهد و همکاران، ۱۳۹۷؛

۵۳). روش مصاحبه شیوه‌ای است که در آن پژوهش‌گر با آزمودنی تماس برقرار و از این طریق به ارزیابی عمیق ادارک‌ها، نگرش‌ها، علایق و تلقی‌های او می‌پردازد (خاکی، ۱۳۷۸؛ ۲۴۱).

نمودار (۴): توزیع فراوانی نحوه گردآوری داده‌ها در پژوهش‌های گذشته

در پژوهش‌های گذشته روش اسنادکاوی (۸۶.۰۱ درصد) به‌عنوان داده‌های دست دوم، روش پرسشنامه (۱۲.۳۵ درصد) و روش مصاحبه (۱.۶۴ درصد) به‌عنوان داده‌های دست اول، سهم پژوهش‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. پژوهش کمی شامل گردآوری داده‌های موجود و تحلیل آماری آن‌ها است. پژوهش کیفی شامل گردآوری و یا خلق اطلاعات و تشریح پدیده‌ها است (بنی‌مهد و همکاران، ۱۳۹۷؛ ۴۴). بدین ترتیب بخش عمده‌ای از مقاله‌های چاپ‌شده از طریق داده‌های کمی، روش اسنادکاوی و داده‌های دست دوم برای ارزیابی ریسک استفاده نموده‌اند.

ابزارهای تجزیه و تحلیل داده‌ها

تحلیل داده‌ها فرآیند خلاصه‌کردن، کدبندی و دسته‌بندی و در نهایت پردازش داده‌های اولیه حاصل شده از طریق ابزار گردآوری است (بنی‌مهد و همکاران، ۱۳۹۷؛ ۵۵). علاوه بر نرم افزار اکسل که نقش اجتناب ناپذیری در دسته‌بندی و آماده‌سازی داده‌های اولیه و برخی محاسبات در پژوهش‌ها دارد، نرم‌افزارهای مختلفی در تجزیه و تحلیل داده‌ها در پژوهش‌های مدیریت ریسک استفاده و به شرح جدول ۶ می‌باشد. در پژوهش‌های گذشته نرم‌افزارهای ایویوز (۲۱.۴۵ درصد)، اسپ‌اس‌اس (۱۶۰۸ درصد)، استاتا (۱۵.۱۵ درصد)، متلب (۹.۵۶ درصد) و میکروفیت (۵.۸۳ درصد) بیش‌ترین کاربرد را در پردازش داده‌ها داشته‌اند. سایر نرم‌افزارهای تحلیلی نظیر آر، لینگو، لیزرل، کلمنتاین، تی‌اس‌۴، تاپسیس‌سالور، پی‌ال‌اس، راپیدماینر و... (۲۳.۳۱ درصد) می‌باشد. برخی از مقاله‌ها (۸.۶۲ درصد) استفاده از نرم‌افزار در آن‌ها کاربرد نداشته است.

جدول (۶): توزیع فراوانی ابزارهای مورد استفاده برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در پژوهش‌های گذشته

ردیف	نرم افزار	تعداد	درصد
۱	Eviews	۹۲	۲۱.۴۵
۲	Spss	۶۹	۱۶.۰۸
۳	Stata	۶۵	۱۵.۱۵
۴	Matlab	۴۱	۹.۵۶
۵	Microfit	۲۵	۵.۸۳
۶	سایر نرم افزارهای مورد استفاده	۱۰۰	۲۳.۳۱
۷	بدون کاربرد استفاده از نرم افزار	۳۷	۸.۶۲
۸	جمع کل و درصد مورد استفاده	۴۲۹	۱۰۰

روش‌ها و مدل‌های ارزیابی ریسک

در پژوهش‌های مدیریت ریسک بانکداری روش‌ها و مدل‌های مختلفی برای ارزیابی ریسک مشاهده گردید. بنابراین ارزیابی و شناسایی مسائل مرتبط با مدیریت ریسک از نظر فنون و روش‌ها در ۴ دسته و به شرح زیر طبقه‌بندی می‌شود.

روش آماری: در روش آماری از اصول و تکنیک‌های علم آمار استفاده می‌شود و شامل جداول و نمودارهای آماری و تحلیل و تفسیر آن‌ها می‌باشد. آمار علمی است که اصول و روش جمع‌آوری اطلاعات آماری، نمایش دادن آن‌ها، تحلیل و استنتاج آماری را مورد بحث قرار می‌دهد (بنی‌مهد و همکاران، ۱۳۹۷؛ ۲۲۷). از جمله روش‌های آماری که در پژوهش‌ها مشاهده گردید؛ تحلیل ممیزی، رگرسیون لجستیک، پروبیت و درخت تصمیم‌گیری می‌باشد. روش آماری مانند مدل‌های تحلیل ممیزی یا تحلیل تفاوت‌ها، رگرسیون لجستیک، رگرسیون پروبیت، نزدیک‌ترین همسایه و درخت تصمیم‌گیری می‌باشند (آذری‌پناه و فلاح‌شمس، ۱۳۹۲؛ ۸۶).

روش ریاضی: استفاده از روش ریاضی برای تجزیه و تحلیل مسائل اقتصادی امکان روش‌شناختی است که به‌طور ویژه در قرن نوزدهم مورد توجه قرار گرفت (خادم‌علیزاده و همکاران، ۱۳۹۴؛ ۵۸). در این روش‌ها با تعریف نمودن یک تابع هدف که معمولاً حداقل نمودن سطح ریسک بوده و همچنین تعریف کردن یک‌سری محدودیت، مدل مساله را تعریف می‌نمایند. سپس با به‌کارگیری یک الگوریتم بهینه‌سازکننده در روش‌های تحقیق در عملیات اقدام به حل مساله می‌نمایند. از جمله مدل‌های ریاضی که در پژوهش‌ها مشاهده گردید؛ روش‌های تحقیق در عملیات نظیر برنامه‌ریزی خطی، برنامه‌ریزی عدد صحیح، تاپسیس فازی و روش‌های هوش مصنوعی نظیر الگوریتم مورچگان، الگوریتم ژنتیک، الگوریتم زنبور عسل می‌باشند. روش‌های ریاضی مانند معادلات دیفرانسیل، الگوریتم‌های مختلف، مدل‌سازی، شبیه‌سازی، شبکه‌های عصبی، تاپسیس و نظیر این‌ها می‌باشند (دیانتی، ۱۳۹۶؛ ۶۷).

روش هیبریدی: روش هیبریدی به روش‌های مختلط و دسته جمعی گفته می‌شود که از چند روش برای ارزیابی و شناسایی ریسک استفاده می‌کند. این روش را بودوخ، ریچاردسون و وایتلا در سال ۱۹۹۸ پیشنهاد کرده‌اند (گرچی و سجاد، ۱۳۹۵؛ ۱۷۰). در این‌گونه روش‌ها ابتدا با استفاده از یک الگوریتم انتخاب ویژگی، زیرمجموعه‌ای از ویژگی‌ها که باعث افزایش دقت طبقه‌بندی کننده اصلی می‌شود، انتخاب شده و این زیرمجموعه بهینه از ویژگی‌ها به‌عنوان ورودی طبقه‌بندی کننده اصلی در نظر گرفته می‌شوند. از جمله مدل‌های هیبریدی که در پژوهش‌ها مشاهده گردید؛ بررسی حاصل از پیاده‌سازی سه روش رگرسیون، شبکه عصبی و الگوریتم زنبور عسل می‌باشند. روش‌های هیبرید و مختلط مانند سیستم فازی و شبکه عصبی مصنوعی، سیستم فازی و ماشین بردار پشتیبان، استدلال براساس مورد و ماشین بردار پشتیبان، مجموع شبکه‌های عصبی می‌باشند (Lean Yu, 2014; 1).

روش تحلیل محتوا: تحلیل محتوا یک مورد خاص در پژوهش است که از طریق مشاهده و تحلیل اسنادی انجام می‌شود. تحلیل محتوا به معنای تحلیل علمی پیام‌های ارتباطی و روشی پژوهشی برای تشریح کمی، نظام‌مند، عینی و معنی‌شناسی آماری محتوای آشکار پیام است (خاکی، ۱۳۷۸؛ ۱۰۹). رایج‌ترین روش کمی برای تحلیل داده‌ها در مطالعات تاریخی روش تحلیل محتوا می‌باشد (دیانتی، ۱۳۹۷؛ ۳۵).

جدول (۷): روش‌ها و مدل‌های استفاده شده برای ارزیابی ریسک

ردیف	روش ارزیابی	تعداد مقاله	درصد
۱	آماري	۲۶۱	۶۰.۸۴
۲	رياضي	۷۸	۱۸.۱۸
۳	هيبريدي	۵۳	۱۲.۳۵
۴	تحليل محتوا	۳۷	۸.۶۲
۵	جمع كل	۴۲۹	۱۰۰

روش‌ها و مدل‌های ارزیابی ریسک در مقاله‌ها (ریسک اعتباری، بازار و نقدینگی) نشان داد، روش‌های آماری (۶۰.۸۴ درصد) بیش‌ترین کاربرد را داشته‌اند. در روش آماری به ترتیب تحلیل رگرسیون (پروبیتم و لاجیت)، آنالیز واریانس، تحلیل عاملی، در روش ریاضی شبکه عصبی، ماشین‌بردار پشتیبان، مدل‌های تصمیم‌گیری و در روش هیبریدی (ترکیبی) نیز رگرسیون و درخت تصمیم، رگرسیون و شبکه عصبی، ماشین‌بردار پشتیبان و الگوریتم ژنتیک بیش‌ترین کاربرد را داشته‌اند.

آزمون‌های آماری مورد استفاده

مقاله‌های مورد بررسی، عمدتاً از یک یا چند آزمون آماری استفاده نموده‌اند. با توجه به این‌که در پژوهش حاضر، استفاده صرف از آمار توصیفی به منزله یک‌گونه آزمون آماری مستقل در نظر گرفته شده است، می‌توان چنین نتیجه گرفت، تعداد ۲۴۶ مقاله حداقل از یک آزمون آماری استفاده کرده‌اند. نکته قابل توجه این‌که تعداد مقاله‌هایی

که بیش‌تر از ۳ آزمون استفاده کرده‌اند، فقط ۵۵ مورد است و سایر مقاله‌ها کم‌تر از ۳ آزمون بهره گرفته‌اند. نکته مهم دیگر این که برخی از مقاله‌ها به نوع آزمون مورد استفاده اشاره نکرده‌اند.

جدول (۹): آزمون‌های آماری مورد استفاده در پژوهش‌های گذشته (N=۴۲۹)

ردیف	آزمون آماری	فراوانی	درصد	ردیف	آزمون آماری	فراوانی	درصد
۱	تی‌استیودنت	۲۹	۶.۷۶	۱۱	کولموگروف اسمیرنف	۲۴	۵.۵۹
۲	کای‌دو (خی‌دو)	۲۶	۶.۰۶	۱۲	جارکوبرا	۲۵	۵.۸۳
۳	همبستگی اسپیرمن	۲۲	۵.۱۳	۱۳	لون	۳	۰.۶۹
۴	همبستگی پیرسون	۱۸	۴.۱۹	۱۴	فیشر	۹	۲.۰۹
۵	رگرسیون	۲۷	۶.۲۹	۱۵	کندال	۴	۰.۹۳
۶	آنالیز واریانس (آنوا)	۱۷	۳.۹۶	۱۶	فی کرامر	۷	۱.۶۳
۷	کروسکال والیس	۴	۰.۹۳	۱۷	دی سامرز	۳	۰.۶۹
۸	تحلیل ممیزی	۶	۱.۳۹	۱۸	تحلیل عاملی	۱۱	۲.۵۶
۹	دوجمله‌ای	۸	۱.۸۶	۱۹	کاربرد ندارد	۶۹	۱۶.۰۸
۱۰	ویلکاکسون	۳	۰.۶۹	۲۰	مشخص نشده است	۵۴	۱۲.۵۹

توزیع فراوانی آزمون‌های استفاده شده در مقاله‌ها نشان داد، آزمون‌های رگرسیون، همبستگی و آنوا از فراوانی بیش‌تری نسبت به سایر آزمون‌های آماری برخوردارند. به عبارت دیگر تعداد مقاله‌هایی که متغیر وابسته و مستقل آن‌ها فاصله‌ای یا نسبی است بیش‌تر از سایر موارد بوده است. آزمون‌های تی‌استیودنت و کای‌دو در رتبه بعدی این آزمون‌ها قرار دارند. در حالت اول ماهیت داده‌ها در هر دو سمت داده مستقل و وابسته، از نوع فاصله‌ای و نسبی و در حالت دوم ماهیت داده‌ها در سمت داده مستقل، از نوع اسمی می‌باشد. یافته حاضر از این جهت اهمیت دارد که نشان می‌دهد، چندگروه داده در پژوهش‌ها وجود دارد و پژوهش‌های مورد بررسی، بیش‌تر از چه نوع داده‌ای (مستقل یا گسسته) استفاده نموده‌اند.

متغیرهای وابسته و مستقل پژوهش‌ها

در این بخش متغیرهای مستقل و وابسته که در پژوهش‌ها استفاده شده است بررسی می‌شود. در پژوهش‌های تجربی این متغیر مستقل است که به‌وسیله پژوهش‌گر دستکاری می‌شود تا تاثیر تغییر آن روی متغیر وابسته بررسی شود (دیانتی، ۱۳۹۷؛ ۹۲). متغیر وابسته متغیر اصلی مورد توجه پژوهش‌گر بوده که مشاهده یا اندازه‌گیری می‌شود تا تاثیر متغیر مستقل بر آن مشخص شود (بنی‌مهد، ۱۳۹۷؛ ۱۴۹). این بخش از آن جهت اهمیت دارد که نشان می‌دهد، چه موضوعاتی بیش‌تر یا کم‌تر مورد توجه قرار گرفته و نگرش روشن‌تری برای پژوهش‌های آتی فراهم می‌کند.

متغیرهای وابسته پرکاربرد

مطالعه محتوای اطلاعاتی مقاله‌ها نشان می‌دهد، عمده تحقیقات انجام‌شده در این حوزه بر متغیرهای احتمال نکول، ریسک اعتباری و مطالبات غیرجاری به‌عنوان متغیر وابسته در پژوهش‌های ریسک اعتباری، متغیرهای ارزش در معرض خطر، بازده سهام و سودآوری به‌عنوان متغیر وابسته پژوهش‌های ریسک بازار و متغیرهای ریسک نقدینگی، سودآوری و عوامل موثر بر جذب سپرده بیش‌ترین فراوانی را به‌عنوان متغیر وابسته در تحقیقات ریسک نقدینگی داشته‌اند.

جدول (۱۰): متغیرهای وابسته و نحوه سنجش آن‌ها در مطالعات مدیریت ریسک مالی در بازه زمانی پژوهش

نوع ریسک	متغیر وابسته	معیارهای اندازه‌گیری و سنجش متغیر وابسته در پژوهش‌ها	تعداد مقاله	درصد
ریسک اعتباری	احتمال نکول	متغیر مجازی (مقدار صفر برای مشتریان خوش حساب و مقدار یک برای مشتریان بدحساب)، نسبت مطالبات غیرجاری به کل مطالبات، نسبت تسهیلات سررسیدگذشته، معوق و مشکوک‌الوصول به کل تسهیلات اعطایی، نسبت مطالبات معوق به کل وام‌ها و نسبت اهرم مالی (نسبت تسهیلات به ارزش حقوق صاحبان سهام)	۱۰۹	۶۵.۲۷
	ریسک اعتباری	متغیر مجازی (مقدار صفر برای مشتریان خوش حساب و مقدار یک برای مشتریان بدحساب)، نسبت تسهیلات غیرجاری به کل تسهیلات، نسبت سررسیدگذشته و معوق به کل تسهیلات، لگاریتم طبیعی تسهیلات معوق و سررسیدگذشته، لگاریتم طبیعی تسهیلات غیرجاری، نسبت بدهی معوق به کل بدهی‌ها و نسبت ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول به کل تسهیلات		
	مطالبات غیرجاری	نسبت مطالبات غیرجاری به حجم تسهیلات اعطایی، نسبت مطالبات غیرجاری به کل تسهیلات، لگاریتم طبیعی مطالبات غیرجاری، نسبت تسهیلات غیرجاری به کل تسهیلات پرداختی، نسبت کل تسهیلات به کل دارایی‌ها و نسبت وام‌های غیرجاری به کل ناخالص		
ریسک بازار	ارزش در معرض خطر	واریانس کواریانس نوسانات بازده و قیمت سهام، شبیه‌سازی تاریخی نوسانات بازده و قیمت سهام و شبیه‌سازی مونت کارلو نوسانات بازده و قیمت سهام	۹۲	۶۳.۰۱
	بازده سهام	لگاریتم بازده سرمایه‌گذاری در سهام، بازده شاخص کل، نرخ رشد شاخص قیمت سهام و بازده مورد انتظار دارایی‌های پرتفولیو		
	سودآوری	شاخص قیمت سهام، نسبت سود قبل از کسر مالیات به کل دارایی‌ها، نسبت درآمد خالص به کل دارایی‌ها و لگاریتم درآمد بهره‌ای بانک		

نوع ریسک	متغیر وابسته	معیارهای اندازه‌گیری و سنجش متغیر وابسته در پژوهش‌ها	تعداد مقاله	درصد
ریسک نقدینگی	ریسک نقدینگی	نسبت دارایی‌های نقد به کل دارایی‌ها، نسبت وجوه نقد به کل سپرده‌ها، نسبت دارایی نقد به سپرده‌های فرآر، متغیر مجازی (مقدار صفر برای عدم بازپرداخت به موقع و مقدار یک برای عدم بازپرداخت)، انحراف معیار جریان وجوه نقد، نوسانات نرخ بهره بر حجم سپرده‌ها و نسبت دارایی نقد به کل سپرده‌ها	۷۸	۶۷.۲۴
	سودآوری	لگاریتم طبیعی سود بانک، نسبت بازده دارایی‌ها و نسبت بازده حقوق صاحبان سهام، لگاریتم طبیعی درآمدهای مشاع و نسبت درآمدهای غیر بهره‌ای		
	جذب منابع سپرده	لگاریتم طبیعی سپرده‌های بانک، نرخ تغییرات حجم سپرده‌ها، میانگین تغییرات مانده سپرده‌ها، نوسانات کوتاه‌مدت و بلندمدت سپرده‌ها و متغیر مجازی (مقدار صفر برای عدم برداشت سپرده و مقدار یک برای برداشت سپرده)		

براساس اطلاعات جدول (۱۱) نکات زیر در خصوص متغیرهای وابسته و نحوه سنجش آن‌ها در مطالعات حائز اهمیت است:

- از مجموع ۱۶۷ مقاله در زمینه ریسک اعتباری تعداد ۱۰۹ مقاله (۶۵.۲۷ درصد)، متغیر احتمال نکول، ریسک اعتباری و مطالبات غیر جاری را به‌عنوان متغیر وابسته انتخاب نموده‌اند. تعداد ۴۳ مقاله (۲۵.۷۵ درصد) از سایر شاخص‌ها و متغیر وابسته در ۱۵ مقاله (۸.۹۸ درصد) کاربرد نداشته است.
- از مجموع ۱۴۶ مقاله در زمینه ریسک بازار تعداد ۹۲ مقاله (۶۳.۰۱ درصد)، متغیر ارزش در معرض خطر، بازده سهام و سودآوری را به‌عنوان متغیر وابسته انتخاب نموده‌اند. تعداد ۴۱ مقاله (۲۸.۰۸ درصد) از سایر شاخص‌ها به‌عنوان متغیر وابسته استفاده نموده‌اند و متغیر وابسته در ۱۳ مقاله (۸.۹۱ درصد) کاربرد نداشته است.
- از مجموع ۱۱۶ مقاله در زمینه ریسک نقدینگی تعداد ۷۸ مقاله (۶۷.۲۴ درصد)، متغیر ریسک نقدینگی، سودآوری و جذب منابع سپرده را به‌عنوان متغیر وابسته انتخاب نموده‌اند. تعداد ۲۹ مقاله (۲۵ درصد) از سایر شاخص‌ها به‌عنوان متغیر وابسته استفاده نموده‌اند و متغیر وابسته در ۹ مقاله (۷.۷۶ درصد) کاربرد نداشته است.

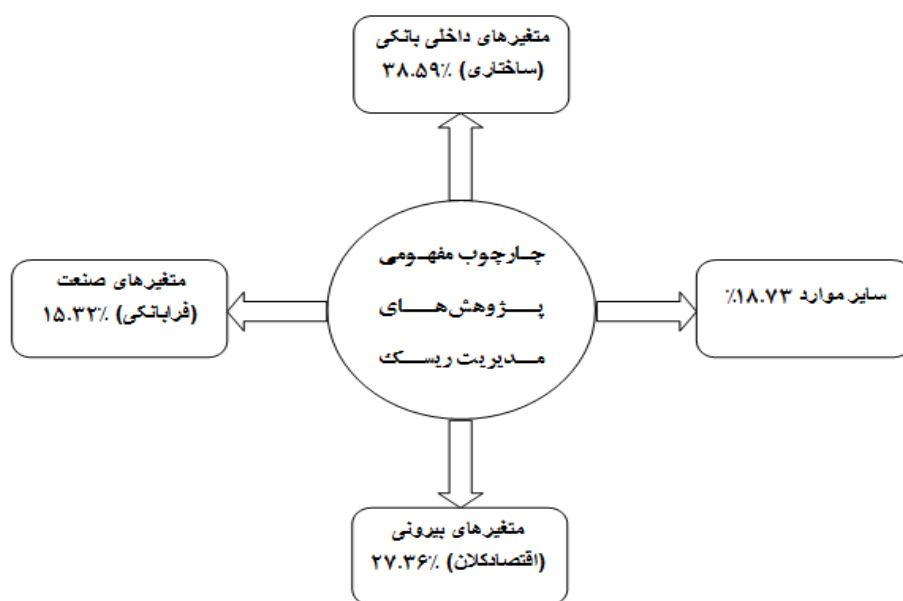
متغیرهای مستقل پرکاربرد

متغیرهای اقتصاد کلان نظیر نرخ سود، نرخ تورم، نرخ بهره و نرخ رشد اقتصادی، متغیرهای خاص بانکی نظیر نسبت‌های با اهمیت مالی، اندازه بانک، سرمایه، اطلاعات کیفی مشتریان و متغیرهای صنعت نظیر درجه رقابت-پذیری، درجه تمرکز و نوع مالکیت بیش‌ترین فراوانی را به‌عنوان متغیرهای مستقل در پژوهش‌های ریسک بانکی داشته‌اند. نکته مهم این است که متغیرهای ساختاری نظیر تحریم، هنجارهای فردی و اجتماعی، ارزش‌ها و تمایلات فرهنگی، شرایط اقلیمی و جغرافیایی، اخلاق، دین‌داری، ارزش‌های خانوادگی و نگرش‌های جامعه‌شناختی

که ممکن است در احتمال بروز ریسک موثر باشند به عنوان متغیرهای مستقل و توضیحی در تحلیل محتوای پژوهش‌های مورد بررسی، یافت نگردید.

تبیین چارچوب مفهومی و گرایش‌های موضوعی پژوهش‌ها

چارچوب نظری، مجموعه‌ای از تعاریف، مفاهیم، قواعد و اصولی است که رابطه بین متغیرها را به صورت تئوریک توصیف می‌کنند. مدل مفهومی نوعی نمودارسازی رابطه بین متغیرهای استخراج شده از چارچوب نظری است. به چنین نموداری الگوی مفهومی (مدل مفهومی) گفته می‌شود (بنی مهد، ۱۳۹۷؛ ۳۲). در بررسی انجام شده الگوی مفهومی مقاله‌ها بر مسائلی همچون متغیرهای داخلی بانک (۱۰۶ مقاله)، متغیرهای اقتصادکلان (۱۱۷ مقاله)، متغیرهای داخلی و ساختاری بانک (۷۲ مقاله) و متغیرهای مرتبط با اطلاعات فردی مشتریان (۶۶ مقاله) تأکید کرده‌اند. چارچوب مفهومی تحقیقات مدیریت ریسک بانکی در شکل (۲) نشان داده شده است.

شکل (۱): چارچوب مفهومی تحقیقات مدیریت ریسک بانکی در بازه زمانی پژوهش

با توجه به مساله پژوهش مرتبط با ابعاد روان‌شناختی و زمینه‌های مطالعات مدیریت ریسک در نظام بانکداری ایران و نیز فراوانی مطالعات و متغیرهای پرتکرار که توسط محققان در تحقیقات گذشته مورد استفاده و سنجش قرار گرفته‌اند، موارد زیر در خصوص چارچوب مفهومی و گرایش‌های موضوعی پژوهش‌های مدیریت ریسک بانکی قابل ذکر می‌باشد:

متغیرهای داخلی بانک (ساختاری): عمده‌ترین متغیرهای مورد بررسی در این زمینه مبلغ تسهیلات، نسبت‌های مالی، نوع قرارداد، نوع وثیقه، تضمین، مبلغ تسهیلات، نرخ سود تسهیلات، مطالبات غیرجاری و معوق، فرآیند کارشناسی اعطای تسهیلات، اخذ تضامین، فرآیند نظارت و پیگیری وصول مطالبات، سرمایه، اندازه، زیرساخت، عملکرد کارکنان، میزان تسهیلات، تعداد و مدت بازپرداخت اقساط، وضعیت تاهل، تحصیلات، سن، نوع شغل، سابقه اعتباری، متوسط درآمد ماهیانه، وضعیت تاهل و میزان اعتبار درخواستی مشتری می‌باشد. نتایج این بخش نشان می‌دهد، (۳۸.۵۹ درصد) از پژوهشگران، متغیرهای مذکور را به‌عنوان متغیر مستقل و توضیحی انتخاب نموده‌اند.

متغیرهای بیرونی بانک (اقتصاد کلان): این دسته از متغیرها پر تکرارترین شاخص‌هایی هستند که در این حوزه تحقیقاتی مورد بررسی قرار گرفته‌اند و عمدتاً متغیرهای نرخ تورم، نرخ بهره، نرخ رشد تولید ناخالص داخلی، نرخ ارز، نرخ بیکاری، نرخ رشد اقتصادی و نرخ رشد نقدینگی می‌باشند. نتایج این بخش نشان می‌دهد، (۲۷.۳۶ درصد) از پژوهشگران، متغیرهای مذکور را به‌عنوان متغیر مستقل و توضیحی انتخاب نموده‌اند.

متغیرهای صنعت (فرابانکی): متغیرهای رشد اعتبارات اعطایی دوره‌های گذشته، سیاست‌های اعتباری، درجه رقابت‌پذیری، اندازه، تمرکز و نوع مالکیت بانک بیش‌ترین فراوانی را داشته‌اند. نتایج این بخش نشان می‌دهد، (۱۵.۳۲ درصد) از پژوهشگران، متغیرهای مذکور را به‌عنوان متغیر مستقل و توضیحی انتخاب نموده‌اند.

سایر موارد: متغیرهای مستقل و توضیحی که پژوهشگران در مطالعات خود از آنها استفاده نموده‌اند، ولی امکان طبقه‌بندی آن در متغیرهای داخلی بانک، بیرونی و فرابانکی امکان‌پذیر نبود در بخش سایر موارد (۱۸.۷۳ درصد) قرار گرفته است.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

نتایج پژوهش نشان می‌دهد، پژوهش‌های مدیریت ریسک بانکی در طی زمان، روند رو به رشدی را نشان می‌دهد و تحقیقات ریسک اعتباری بخش وسیعی از مطالعات پیشین را به خود اختصاص داده است. همچنین نشریه‌های پژوهش‌های پولی‌بانکی، پژوهش‌نامه اقتصادی و دانش سرمایه‌گذاری به منزله نشریه‌های پیشگام در زمینه چاپ مقاله‌های مدیریت ریسک بانکی می‌باشند. با توجه به بررسی تحقیقات در زمینه مدیریت ریسک سه سطح تبیین ریسک، تکنیک ریسک، اثربخشی ریسک مشاهده شد، اما لازم است، پژوهشگران به شرایط حاکم بر حرفه مدیریت ریسک در مقاله‌ها نیز توجه نمایند. مقاله‌های چاپ‌شده بیش‌تر از داده‌های کمی، روش اسنادکاوی و داده‌های دست دوم استفاده نموده‌اند. در پژوهش‌های مدیریت ریسک بانکی نرم‌افزارهای ایوبوز، اسپ‌اس‌اس، استاتا و متلب بیش‌ترین کاربرد را داشته‌اند. عمده‌ترین روش‌ها و فنونی که برای ارزیابی و شناسایی ریسک استفاده شده‌اند شامل روش‌های آماری، ریاضی، هیبریدی و تحلیل محتوا می‌باشند. توزیع فراوانی آزمون‌های مورد استفاده در مقاله‌ها نشان داد، آزمون‌های رگرسیون، همبستگی و آنوا از فراوانی بیش‌تری نسبت به سایر آزمون‌های آماری برخوردارند. همچنین متغیرهای احتمال نکول، ریسک اعتباری و مطالبات غیرجاری در پژوهش‌های ریسک اعتباری، ارزش در معرض خطر، بازده سهام و سودآوری در پژوهش‌های ریسک بازار و ریسک نقدینگی، سودآوری

و جذب سپرده در تحقیقات ریسک نقدینگی بیش‌ترین فراوانی را به عنوان متغیر وابسته داشته‌اند. متغیرهای اقتصاد کلان نظیر نرخ سود، نرخ تورم، نرخ بهره و نرخ رشد اقتصادی، متغیرهای خاص بانکی نظیر نسبت‌های با اهمیت مالی، اندازه بانک، سرمایه، اطلاعات کیفی مشتریان و متغیرهای صنعت نظیر درجه رقابت‌پذیری، درجه تمرکز و نوع مالکیت بیش‌ترین فراوانی را به عنوان متغیرهای مستقل و توضیحی در مقاله‌ها داشته‌اند. با توجه به تحلیل محتوای مقاله‌های مورد بررسی، متغیرهایی نظیر تحریم، هنجارهای فردی و اجتماعی، ارزش‌ها و تمایلات فرهنگی، شرایط اقلیمی و جغرافیایی، اخلاق، دینداری و ارزش‌های خانوادگی که ممکن است در بروز ریسک موثر باشند، در محتوای مقاله‌ها یافت نگردید. در پایان با توجه به ابعاد روان‌شناختی و گرایش‌های موضوعی پژوهش‌های مدیریت ریسک یک الگوی مفهومی استخراج گردید. در این الگو متغیرهای داخلی (ساختاری)، متغیرهای بیرونی (اقتصاد کلان)، متغیرهای صنعت (فرابانکی) در پژوهش‌های مدیریت ریسک بانکی مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

پیشنهادها

بر اساس یافته‌های پژوهش موارد ذیل پیشنهاد می‌گردد:

- (۱) چارچوب مفهومی، ایجاد بانک اطلاعاتی و ارائه تصویری جامع از وضعیت فعلی پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه مدیریت ریسک عملیاتی و تطبیق در نظام بانکداری ایران بررسی و تحلیل شود.
- (۲) متغیرهایی نظیر تحریم، هنجارهای فردی و اجتماعی، ارزش‌ها و تمایلات فرهنگی، شرایط اقلیمی و جغرافیایی، اخلاق، دین‌داری، ارزش‌های خانوادگی و نگرش‌های جامعه‌شناختی که ممکن است در احتمال بروز ریسک موثر باشند، در پژوهش‌های ریسک بانکی به عنوان متغیر وابسته تحقیق از سوی پژوهش‌گران مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرد.
- (۳) به منظور بهبود شرایط حاکم بر حرفه مدیریت ریسک، همکاری و تعامل پژوهش‌گران با موسسات مدیریت ریسک بیش‌تر گردد.
- (۴) به منظور اولویت بندی حوزه‌های تحقیقاتی و جهت‌گیری تحقیقات آتی، چارچوب مفهومی به دست آمده و حوزه‌های تحقیقاتی شناسایی شده در این پژوهش با مطالعات مروری خارجی تطبیق داده شده و نظر دانشگاهیان و افراد حرفه‌ای نیز در این زمینه مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد.

فهرست منابع

- * آذری‌پناه، شهلا. فلاح‌شمس، میرفیض. (۱۳۹۲). بررسی ارتباط بین احتمال نکول و ساختار سرمایه با استفاده از مدل KMV و روش پنل دیتا. فصلنامه علمی پژوهشی دانش مالی تحلیل اوراق بهادار. سال ششم. شماره ۱۸، صص ۸۵-۹۶.
- * بنی‌مهد، بهمن. عربی، مهدی. حسن‌پور، شیوا. (۱۳۹۷). پژوهش‌های تجربی و روش‌شناسی در حسابداری. چاپ پنجم. تهران: انتشارات ترمه.

- * ثقفی، علی. دامغانیان، جمال. سیاح، سجاد. خضوعی، حسین. (۱۳۹۶). الگوی جامع مدیریت ریسک اعتباری در نظام بانکداری ایران. فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه‌گذاری. سال ششم. شماره بیست و چهارم، صص ۵۵-۸۲.
- * حسینی، سیدیعقوب. (۱۳۸۲). آمارناپارامتریک (روش تحقیق و نرم‌افزار آماری spss). چاپ اول. تهران. انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی.
- * خادم‌علیزاده، امیر. پورکاظمی، محمدحسین. کشاورز، محسن. (۱۳۹۴). کاربرد ریاضیات در اقتصاد اسلامی؛ مزایا و محدودیت‌ها. فصلنامه مطالعات اقتصاد اسلامی. سال هشتم. شماره ۱، پاییز و زمستان ۱۳۹۴، صص ۵۷-۹۰.
- * خاکی، غلامرضا. (۱۳۷۸). روش تحقیق با رویکردی به پایان‌نامه نویسی. چاپ اول. تهران: انتشارات مرکز تحقیقات علمی کشور.
- * خطابخش، اشکان. پویاکیان، مصطفی. جعفری، محمدجواد. (۱۳۹۹). به سوی بهبود مدیریت ریسک: مروری بر الگوهای اولویت بندی راهکارهای کنترل ریسک و ارائه یک چارچوب مفهومی جدید. فصلنامه بهداشت در عرصه. دوره ۸. شماره ۳، صص ۳۱-۴۳.
- * خواجه‌پور، الهام. (۱۳۹۶). مروری بر مطالعات نوین مدیریت ریسک در ایران. اولین کنفرانس ملی مطالعات نوین مدیریت ریسک در ایران.
- * دیانتی‌دیلیمی، زهرا. (۱۳۹۷). روش تحقیق در حسابداری. چاپ دوم. تهران: انتشارات عدالت نوین.
- * سلیمی زاویه، سیدقاسم. فکری، رکسانا. (۱۳۹۳). مروری بر پژوهش‌های انجام شده در زمینه مدیریت ریسک. دومین همایش ملی مهندسی صنایع و مدیریت پایدار.
- * ساعی، محمدجواد. لاری دشت‌بیاض، محمود. فاتح‌گوش، حسین. (۱۳۹۴). بررسی و تحلیل محتوای تحقیقات علمی پژوهشی حسابرسی در دو دهه اخیر. مجله بررسی‌های حسابداری و حسابرسی. دوره ۲۲. شماره ۲، صص ۲۰۳-۲۲۰.
- * صادقی، امیر. مشبکی‌اصفهانی، اصغر. کردنائیچ، اسداله، خدادادحسینی، سیدحمید. (۱۳۹۴). فرا روش پژوهش - های مدیریت اسلامی در ایران. فصل‌نامه علمی پژوهشی مدیریت اسلامی. سال ۲۳. شماره ۴، صص ۱۰۱-۱۳۱.
- * صلصالی، مهوش. موحدی، علی فخر. چراغی، محمدعلی. (۱۳۸۶). پژوهش‌گراند تئوری در علوم پزشکی، فلسفه و علوم کاربردی. انتشارات بشری.
- * عباس زاده، مریم. روشن روان، آزاده. عطرکار روشن، صدیقه. (۱۳۹۳). مدیریت ریسک نقدینگی در بانکداری اسلامی. <https://civilica.com/doc/970004>.
- * گرجی، مهسا. سجاد، رسول. (۱۳۹۵). برآورد ارزش در معرض خطر چند دوره‌ای بر پایه روش‌های شبیه‌سازی و پارامتریک. مجله تحقیقات مالی. دوره ۱۸. شماره ۱، صص ۱۶۷-۱۸۴.

- * محمدنژادشورکایی، مجتبی. جشنی آرای، مجتبی. یزدانی، حمیدرضا. (۱۳۹۰). فرا روش تحقیقات انجام شده در زمینه عوامل موثر بر رضایت مشتری: تحلیل اسنادی پایان نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه‌های دولتی تهران. مجله چشم انداز مدیریت بازرگانی. شماره ۶. تابستان ۱۳۹۰. صص ۱۶۴-۱۴۱.
- * ناطقی، سمیرا. مهرانی، کاوه. تحریری، آرش. (۱۳۹۷). مروری بر پژوهش‌های حسابرسی در ایران. مجله بررسی‌های حسابداری و حسابرسی. دوره ۲۵، شماره ۱، صص ۱۷۹-۱۵۹.
- * وفائیان، امیر. منصوریان، یزدان. (۱۳۹۳). چگونه یک تحقیق مروری انجام دهیم. مجله کلیات کتاب ماه. سال هفدهم، شماره ۵، صص ۹۰-۸۵.
- * Aveyard, H. (2010). Doing a literature review in health and social care: A practical guide. UK: Open University Press.
- * Corbin, J., & Strauss, A. (2008). Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- * Jill, F. Solomon, ARIS Solomon and Simon D. Norton. (2000). A Conceptual Framework for Corporate Risk Disclosure Emerging From the Agenda for Corporate Governance Reform. PP. 447-478.
- * Khanboubi, F., & Boulmakoul, A. (2020). era, A Road map to lead risk management in the digital. LIM/Innovative Open Systema, FSTM, Hassan II University of Casablanca, B.P. 146 Mohamedia.
- * Kumar, M., Arora, A., & Lahille, J.-P. (2011). Construct of credit risk management index for commercial banks. Banks and Bank Systems, 6(1) .
- * Lean, Yu. (2014). Credit Risk Evaluation with a Least Squares Fuzzy Support Vector Machines Classifier. Published 12 June 2014. pp.1-10 .
- * Michel, Power. (2004). the risk management of everything. [Journal of Risk Finance](#), Vol. 5 No. 3, pp. 58-65 .
- * Mohan, R. (2008). Global financial crisis and key risks – impact on India and Asia. India: Deputy Governor of the Reserve Bank of India.
- * Terje Aven. (2016). Risk assessment and risk management: Review of recent advances on their foundation. uropean Journal of Operational Research. pp.1-13.
- * Petticrew, M. & Roberts, H. (2006). Systematic reviews in the social sciences: A practical guide. Oxford, UK: Blackwell Publishing Ltd .

Content analysis of financial risk management research in Iranian banks

Seyed Mohammadreza Miri Lavasani

Assistant Professor, Faculty of Natural Resources and Environment, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Hanieh Nikoomaram

Assistant Professor, Faculty of Natural Resources and Environment, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Mohammad Khademian

PhD student, Accounting, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran

Abstract

The present study analyzes the content of financial risk management studies in Iranian banks. The main purpose of the research is to provide a conceptual framework, create a database and provide a comprehensive picture of the current state of the research. The present study is applied, review and retrospective and the data were collected by document analysis. The statistical population of the research includes 509 articles that have been published in scientific research and extension scientific journals approved by the Ministry of Science, Research and Technology between 2005 and 2019. This research presents a conceptual model for banking risk studies with a descriptive approach and content analysis. The content of the research has been reviewed and analyzed based on the analysis of journals, time course, keywords, thematic literature, objectives, data collection method, analysis tools, evaluation models, research variables, statistical tests and thematic trends in previous researches. Credit risk, practical purpose, correlation analysis, archival method, ivory software, statistical method, regression test, dependent variable of default probability and independent variable of interest rate had the highest frequency in articles. Sanctions, individual and social norms, cultural values and inclinations, climatic and geographical conditions, ethics, religiosity and family values that may contribute to risk were not found in the content of the articles.

Keywords: Content analysis, Typology, Risk management, Credit risk, Market risk, Liquidity risk